

En möjlighet för efterlevande make

Lagens regler avseende jämkning vid bodelning i 12 kap 2 § Äktenskapsbalken, är regler som i vissa fall kan vara av stor vikt att känna till då man som man och hustru planerar för hur man vill ordna det för sina efterlevande i framtiden, efter sin bortgång.

För att klargöra vad jag menar med detta måste jag först redogöra för egendomens juridiska status i ett äktenskap.

Makars egendom kan antingen utgöras av "giftorättsgods" eller av "enskild egendom".

Med "giftorättsgods" avses egendom som kommer att bli föremål för bodelning i anledning av äktenskapsskillnad eller dödsfall. Från den egendom som utgör giftorättsgods avgår makan/makens skulder. Ett ev. överskott fördelas därefter i en bodelning till lika delar mellan makarna eller dödsboet och efterlevande maka.

Med "enskild egendom" avses egendom som hålls utanför en bodelning vid äktenskapsskillnad eller dödsfall.

I ett äktenskap är huvudregeln att respektive make/makas tillgångar utgör sk giftorättsgods. För att ändra detta kan man gemensamt upprätta ett äktenskapsförord. Ett äktenskapsförord är en handling som båda makar undertecknar och som därefter registreras vid domstol varefter den blir gällande mellan makarna. I äktenskapsförordet avtalas att viss/eller all egendom skall utgöra sk enskild egendom. Egendom kan också bli enskild egendom genom att en maka/make tar emot en gåva eller ett arv, med föreskrift från givaren i gåvobrevet eller arvlåtaren i testamentet om att egendomen skall vara enskild.

I ett fall där två makar inte har någon enskild egendom utan all egendom utgörs av giftorättsgods kommer bodelning av samtliga tillgångar att ske vid separation och även vid dödsfall. Detta är huvudregeln.

Om en av makarna, av någon anledning, ensam står skriven som lagfaren ägare till makarnas gemensamma villafastighet, och till större delen av tillgångarna i övrigt, och dessa tillgångar utgör giftorättsgods, kommer tillgångarna ändå att ingå i bodelningen varvid efterlevande make trots detta vid bodelning erhåller hälften av värdet. Det kan ju finnas en mängd anledningar till varför makar ser till att tillgångar skrivs i en makes namn.

Mot bakgrund av vetskapen om bodelningsreglerna kan den make som inte utåt står som ägare till egendom ändå känna ett lugn i att denne vid bodelning kommer att få hälften av värdet i tillgångarna. Det är vanligt att parter, trygga i denna förvisning, skriver sitt testamente och i detta förfogar över sin andel i boet efter att båda har gått bort, i tron att den kommer att vara lika stor som den först avlidnes andel.

Det som kan komma som en obehaglig överraskning för efterlevande efter den först avlidnes bortgång är då vad som stadgas i 12 kap 2 § Äktenskapsbalken. Av denna lagregel framgår följande:

"Vid bodelning med anledning av en makes död skall, om den efterlevande maken begär det, vardera sidan som sin andel behålla sitt giftorättsgods".

Det sagda innebär att om den make som överlever den andre är den med mest tillgångar, kan denna i efterhand utan den först avlidnes samtycke, säga nej till bodelning av giftorättsgods och därigenom få giftorättsgodset behandlat som om det vore enskild egendom. Även om båda makar i livet samspråkade om tryggheten i att det inte spelar någon roll vem som står som öppen ägare till tillgångarna då allt utgör giftorättsgods och

fördelning sker till hälften vardera vid bodelningen, kan alltså efterlevande maken genom att åberopa denna jämningsregel sätta bodelningen ur spel.

Man kan alltså säga att efterlevande maka – i efterhand – kan se till att makars giftorättsgods behandlas som enskild egendom, utan den först avlidnes samtycke. Detta kan tyckas märkligt och kan ge oanade och oönskade konsekvenser.

Det finns en mängd scenarion som kan uppstå, men jag nämner följande som ett exempel:

Båda makar har lagt in pengar i egendom som endast en av makarna står som ägare till. Makarna har inte gemensamma barn utan har särkullbarn (barn från tidigare relationer). Eftersom makarna, när de talar om saken i bådats livstid, känner till huvudregeln kring bodelning och är på det klara med att bodelning sker när någon går bort anser de att det är onödigt (eller i vissa fall omöjligt) att båda makar står som ägare till egendomen.

Båda makar är helt överens om att barnen till den som går bort först skall ärva den först avlidne på en gång. Av denna anledning skriver man inte något testamente.

Den make som inte har så stora tillgångar avlider först. Dennes barn från tidigare relation blir då kallade till bouppteckningsförrättning i deras egenskap av dödsbodelägare.

Vid bouppteckningsförrättningen ställs den först avlidnes barn inför fakta att efterlevande maka, som äger fastighet, står för bankkonton och har en mycket starkare ekonomisk ställning än den först avlidne – och dessutom har konsulterat en advokat i anledning av dödsfallet – åberopar 12 kap 2 § i Äktenskapsbalken. Det innebär att bodelning inte skall ske. Den efterlevandes barn blir gynnade, den först avlidnes barn ärver mycket lite, vilket ingen av makarna egentligen avsåg.

Jag anser att det finns en fara i denna lagregel, då den i

princip innebär att det man som makar måste vara två om för att ordna i livet – nämligen göra giftorättsgods till enskild egendom – kan en make göra ensam helt utan godkännande av den andre maken när denne har avlidit.

I vart fall är det av vikt att ha denna lagregel i åtanke. Min uppfattning är att det är få som känner till den.